

Kamp Venray Endepoel
(Fotoarchief gemeente Venray,
via Paul van Meegeren)

“Ick Dien”

Lijfspek van de Nederlandse Arbeidsdienst

Twee foto's van Engelenaren in het uniform van de Nederlandse Arbeidsdienst uit 1943 heeft ons er toe gezet om deze, voor ons nogal onbekende, organisatie eens nader te onderzoeken. Frans den Dekker (1925-1993) en André van Buul (1924-1981) waren voor deze verplichte dienst opgeroepen.

Begin 1942 werd door de Duitsers een sociale dienstplicht verplicht gesteld. Tot die tijd was de dienst onder de naam Opbouw Dienst nog vrijwillig. Alle mannen tussen de 18 en 23 jaar werden opgeroepen en in een werkkamp ondergebracht. Deze dienst was in het leven geroepen om het land na de vernielingen van de oorlog weer op te bouwen: wegen aan leggen, kanalen en sloten graven en heidegronden cultiveren. De Duitsers hadden echter een verborgen agenda. Zij wilden deze dienst samen laten vallen met de Reichs Arbeitsdienst. Een organisatie die geheel ten dienste stond van het

leger en een kweekvijver was voor het ronselen van soldaten. De Duitsers zagen dat hier ook wel zitten. Het heeft hier echter niet op die manier gewerkt. Hoewel er inderdaad een aantal Nederlanders naar het Oostfront zijn vertrokken, was het overgrote merendeel anti Duits en moest helemaal niets hebben van het nationaal socialisme. Seys Inquart ergerde zich aan het anti Duitse sentiment volgens hem bij 99% van de arbeidsmannen. Bovendien hadden de Duitsers gerekend op 30.000 man. In werkelijkheid hebben 8.500 mannen deelgenomen aan de Nederlandse Arbeidsdienst.

André van Buul
(foto via Rini van Buul)

Frans den Dekker
(foto via Henny van de Grint)

Velen konden niet onderduiken en een groot aantal mannen vervulde deze dienstplicht om niet te hoeven gaan werken in Duitsland.

Frans den Dekker werd geplaatst in Odoorn in Drenthe van juli tot en met december 1943 in het kamp "De Hertkeni". André van Buul werd geplaatst in Merselo in het kamp Venray-Endepoel van januari tot en met juni 1943. Ons is niet bekend welke werkzaamheden zij moesten doen, maar gezien de locaties zal het voor een groot gedeelte hebben bestaan uit de ontginning van de heidevelden. In de kampen heerste een militair regime: veel exerceren, drillen en het dragen van een uniform. Het geweer was vervangen door een spade en er waren geen schietoefeningen. Veel meer verschil met een kazerne was er niet.

Op Dolle Dinsdag 5 september 1944 kwam er een abrupt einde aan deze dienst. Op die dag liepen niet alleen de arbeidsmannen maar ook het merendeel van de leidinggevenden de kampen uit.

De mannen die toch nog bleven werden ingezet om te werken voor het Duitse leger.

De Duitsers zijn er niet in geslaagd om hun nationaal socialistische visie over te brengen ondanks de groeiende invloed van de NSB en onophoudelijke indoctrinatie. Het is een eerbetoon aan de ouders die deze jonge mannen hebben opgevoed met normen en waarden. Vrijwel alle mannen verlieten de Nederlandse Arbeidsdienst met een nog grotere antipathie jegens de Duitsers dan waarmee ze waren gekomen.

Lees het hele artikel op de website www.angrisa.nl

Wikipedia: Opbouwdienst, Nederlandse Arbeidsdienst.
Willem F. van Breen, De Nederlandsche Arbeidsdienst 1940-1945.

Anton Niewold te Hoogezand, www.hinkepink.nl

Ansichtkaart

Dit is de eerste bewerkte versie van de oudste ansichtkaart van Engelen, die omstreeks 1900 dateert en waarvan we een paar jaar geleden de originele foto terugvonden in het archief van Mariënborg te 's-Hertogenbosch. De hier afgebeelde kaart – uitgegeven door de firma Happel in Den Haag – is in tegenstelling tot dit origineel liggend uitgevoerd en dateert uit circa 1902. We zien in het midden het in 1828 tot stand gekomen hoofdgebouw van het Pensioonaat Onze Lieve Vrouwe van Lourdes aan de Diezekant. Links daarvan staat nog de oude Waterstaatskerk, die in 1933 na iets meer dan honderd jaar vanwege bouwvalligheid plaats moest maken voor de huidige kerk. Rechts van het Pensioonaat zien we de Bijzondere School, die er in 1875 ten behoeve van het steeds maar stijgende aantal pensionnaires tegenaan werd gezet. Tegenwoordig bevinden zich zowel in het hoofdgebouw als in de voormalige school

appartementen, maar deels zijn er nog steeds sporen van de pensioonaatstijd te herkennen. Tijdens een reünie in de jaren tachtig van de vorige eeuw heeft één van de oud-pensionnaires voor Anneke Heijmeriks een plattegrond getekend waarop alle ruimtes van het gehele complex zijn beschreven. Caroline Ter Ellen bereidt momenteel een boek voor over het pensioonaat en zal daarin zeker dieper op dit alles ingaan. Op de voorgrond nog de in 1883 uit basaltblokken opgetrokken kademuur van de Dieze. De bestektekeningen van deze muur zijn in het archief van Rijkswaterstaat bewaard gebleven. De ronde gaten die in de muur herkenbaar zijn behoren bij de rioolafvoeren van het pensioonaat. Zo ging dat in die tijd, hup, rechtstreeks de Dieze in!

Rob Gruben

Het pensioonaat met de oude Waterstaatskerk vanaf de overkant van de Dieze.

Column

De klok horen luiden

Jarenlang heeft Amelia Oosterveld-Romijn (1935–2014) de klokken geluid van de Hervormde Kerk van Engelen. In Die Mitteldeutsche Zeitung van 14 september 2010 werd een artikel aan haar gewijd, getiteld "Amelia Oosterveld wandelt auf Luthers Spuren". Daar staat onder meer in dat zij van Luther afstamt: in de 14e generatie. En ook dat zij vast van plan was in 2017 aanwezig te zijn bij de bijeenkomst van Lutherafstammelingen naar aanleiding van 500 jaar reformatie. Die tijd van leven was haar echter niet gegeven.

Ik vroeg mij af of er in 1796 ook een vaste klokkenluider was. Als dat zo is, dan zal het wel de koster van de kerk zijn geweest. Of werd er geluid door een familielid van de dominee? Dat was toen nog steeds dominee Juijn, die in deze kolommen al eerder ter sprake is geweest. Waarom in 1796? Dat zit zo.

In 1795 was stadhouder Willem V naar Engeland gevlucht en werd hier de Bataafse Republiek ingesteld. Deze werd gesteund door de Fransen. Vrijheid van godsdienst werd ingevoerd. En dat had zelfs gevolgen voor het luiden van de kerkklokken!

Op 2 september 1796 kwam de Kerkenraad van de hervormde gemeente van Engelen in de kerk bijeen. Op 18 augustus had de Nationale Vergadering in Den Haag namelijk besloten dat het luiden van de klokken ter aankondiging van godsdienstoefeningen werd afgeschaft. Middels een proclamatie van het Provinciaal Bestuur van Holland, die zes dagen later in druk verschenen was, werd de bevolking hiervan in kennis gesteld en opgedragen het besluit zo snel mogelijk uit te voeren.

De leden van de Kerkenraad wilden bekijken, welke maatregelen het meest geschikt zouden zijn om op zondag zonder klokgelui geordend bijeen te kunnen komen. Men kwam overeen bij de eerstvolgende eredienst, te houden op zondag 4 september 's morgens, de gelovigen het volgende voor te stellen: om op zondag onze vieringen 's morgens te laten aanvangen op de klokslag van 9 uur en 's middags om 2 uur, erop

Amelia Oosterveld-Romijn

vertrouwend dat de gemeente dit het handigst zal vinden. Voorwaar, een gezagsgetrouwe en jezuïetische oplossing. Op welk tijdstip men voordien ter kerke ging, is mij niet bekend. En evenmin of de proclamatie omtrent het luiden ooit is ingetrokken. Zo niet: dan heeft Amelia deze vele jaren lang resoluut aan haar laars gelapt. Dat was haar in ieder geval wel toevertrouwd en behoefde protestants kerkgaand Engelen niet op gezette tijden met de Bossche Kleinkeinder mee te zingen: "Wat is 't stil, zo gruwelijk stil".

Wilton Desmense

Angrisa

HEEMKUNDEKRING ENGELEN

Secretariaat

Lambertusstraat 17

5221 BB Engelen

E info@angrisa.nl

I www.angrisa.nl